

פרשת כי תישא מחצית השלם

הרב רפאל משה אלאוף, ראש מוסדות "תורת חיים"

"כי תשא את ראש בני" לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו'. זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש" (ל' י"ב-י"ג)

ברש"י: "אל תתנם לגלגולת אלא יתנו כ"א מחצית השקל ותמנה את השקלים ותדע מנינם".

משמע מדברי רש"י שהמנין לא היה לפי כמה חצאי שקלים נאספו, אלא לפי כמה שקלים נאספו כך ידעו כמה זוגות יהודים היו בעם ישראל, וממילא ידעו כמה יחידים היו.

בדומה לזה מצינו בכמה מקומות בש"ס שנמנו ישראל כזוגות ולא כיחידים: בבכורות (דף לא.): "רב הונא בר חייא איצטריכא ליה שעתא הוה עייל גביה רבה ורב יוסף וארבע מאה זוגא דרבנן שמע דאתו קטיר להו ארבע מאה תכתקו", פירש"י: "קטר להו. קטר ותיקן להם ארבע מאות, תכתקי. כסאות". לא נאמר שבאו 800 תלמידים, ושהכינו 800 כסאות, אלא שהיו 400 זוגות שנצרכו ל-400 כסאות – ספסלים. וכן מצינו בנדרים (דף נ.) שהגיע מנין תלמידיו של ר"ע לעשרים וארבע אלף זוגי תלמידים, ולא כתוב שהיה מנינם ארבעים ושמונה אלף. וכן מצינו בברכות (דף כח.) שבאותו היום שהתמנה ראב"ע לנשיא התווספו ספסלים בביהמ"ד, ונחלקו אם 300 או 700 ספסלים, ולא הוזכר כלל מנין התלמידים שהתווספו רק מנין הספסלים. מצאנו א"כ שאין חשיבות למנין יהודי בפני עצמו אלא כחצי מזוג, ששניהם משלימים זא"ז להיחשב "זוגא דרבנן", שהרי "חרב אל הבדים ונואלו חרב על צוארי שונאיהם של ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד" (תענית ז. מכות י.) היינו שלימוד ביחיד נחשב לחטא, ו"היינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא" (תענית כג.).

בדרך זו מבאר הר"ש אלקבץ (מובא ב"פני דוד" להחיד"א, וכ"כ ב"דברי יהונתן" להר"י אייבשיץ, ועוד) שהטעם שנתנו כ"א רק מחצית השקל ולא שקל שלם, לרמוז ולהזכיר שכל יהודי בפנ"ע אינו אלא מחצית, וכשנפרד מחביריו הרי הוא כפולג גופא.

הכח והעוצמה של עם ישראל הם רק כשהם מאוחדים ביניהם. לכן, כשבא המן לשכנע את אחשורוש להרוג ביהודים היתה טענתו שעם ישראל "מפוזר ומפורד" ואין מה לחשוש מהם, שכל כוחם באחדותם, וכעת אינם מאוחדים אלא מפורדים, ועל כן אסתר המלכה בבואה אל המלך באה עם הכח של "לך כנוס את כל היהודים" – אחדות (ע"פ המדרש תהלים כ"ב ז'). זו גם היתה שמחת הנצחון והנס "בראותם יחד תכלת מרדכי". זה גם הטעם למצוות היום: משלוח מנות, מתנות לאביונים, ומשתה ושמחה עד כדי "חייב אינש לבסומי", שכולן מטרתן אחת – הגברת כח האחדות בין איש לרעהו, ע"י נתינה המולידה אהבה, וע"י משתה ושמחה עם התבסמות המביאה להסרת המחיצות וממילא לקירוב הלבבות, (שהרי איסור אכילה ושתית יין עם גוי הוא מחמת החשש לקירוב הלבבות ביניהם שיביא לחטא).

אולם עלינו לזכור שהאחדות אינה אחידות, אלא בתוך האחדות של הכלל יש לשמור על הייחודיות של כל פרט.
"העשיר לא ירבה והדל לא ימעט", אבל העשיר נשאר עשיר והעני נשאר עני. כולם נצטוו לתת מתנות לאביונים, אך לא להשוות אביונים לעשירים.

גם התרומה שתורמו בני" למלאכת המשכן איש כנדבת לבו ולא דוקא מחצית השקל (עי' רש"י בפסוק ט"ו) היתה בה פעולה של אחדות, שהרי מתוך כל הנדבות יחד, נבנה המשכן השלם, ובהעדר אחת מן הנדבות היה נחסר כל

השלימות של המשכן. יחד עם הייחודיות של כל אחד שהביא חלק אחר מהנצרך לבנין השלם. ויתכן שזו היתה הטענה על הנשיאים, ששמרו על הייחודיות שלהם שלא בתוך האחדות של הכלל, שהרי תרומתם לא נצרכה לשלימותו של בנין המשכן אלא כתוספת חיצונית, ואף שהיא מועילה ונכבדה, אינה חלק מן הכלל השלם.

האור החיים הק' כתב: "צריך לדעת טעם אומרו תשא ולא אמר תפקוד כאומרו במטה לוי (במדבר ג' ט"ו) ב' אומרו את ראש ולא הספיק לומר כי תשא את בני ישראל, שאין לומר שלא יצו ה' למנות אלא לראשים, כי הענין יכחיש זה, ג' צריך לדעת כוונת אומרו לפקודיהם. ויתבאר הכתוב על פי דבריהם ז"ל כי החוטא גורם בחטאו כפיפת ראשו כי בחינת הרע מהותה היא אל ארץ תביט כי שפלה היא ובחינת הקדושה היא נשיאת ראש והרמת המהות והאיכות, ותמצא שאמר הכתוב (בראשית כ"ג י"ז) ויקם שדה עפרון, ודרשו ז"ל (ב"ר פנ"ח) קימה היתה לו, והנה להיות שמצוה זו באה אחר מעשה העגל וכמו שדייק הכתוב באומרו ונתת אותו על עבודת אוהל מועד ואמרו זכרונם לברכה (רש"י) מכאן שנצטוו למנותם אחר מעשה העגל, והוא מה שאמר כי תשא לשון נשיאות ראש על דרך אומרו (בראשית מ' י"ג) ישא פרעה את ראשך שהוא לשון מעלה, שתשא ראש בני ישראל שראשם נמוך לצד חסרונם במעשה העגל, והוא אומרו לפקודיהם על דרך אומרו (במדבר ל"א מ"ט) ולא נפקד ממנו איש ואמרו ז"ל (שבת ס"ד.) שלא נמצא בהם אדם שחטא". מנין בני" בא לרוממם ולזקוף ראשיהם לאחר שנשפלו בחטאם. וכיצד מנינם מביא לידי אותה רוממות? הלא גם בהמות ועבדים, להבדיל, נספרים?

בכלי יקר כתב: "בכל מקום הזכיר נשיאת ראש אצל המספר, לפי שעי' המספר ישראל מנושאים ביתר שאת על כל האומות, כי כל מספר מורה על המעלה הפרטית שיש לכל איש ואיש". בספירת בהמות ועבדים אין למספר היחיד כל משמעות, רק הסך הכולל הוא המשמעותי בספירה. משא"כ מספר בני" בא להחשיב כל יחיד בפנ"ע בייחודיותו, לכן לא מונים אותם במספרים אלא בשקלים, אמנם כ"א הוא רק חצי מתוך הכלל השלם, אך גם אין הוא סתם מספר, אלא יחידה שיש בה משמעות ייחודית, שיחד עם כל היחידות המיוחדות יוצרת את השלם המאוחד המיוחד ביותר ברב גוונותו. בנוסף, דוקא המנין הקבוצתי, כשאר אחד נמנה לבדו אלא בצירוף עם אחר, הוא המרומם, שההשתייכות לקבוצה השלמה החשובה, היא המרוממת את הפרט שבפני עצמו אינו מרומם כ"כ, (כמבואר מהמשך דבריו).

זוהי מהותה של השמחה בה נצטוינו בחודש זה במיוחד. השמחה באה מתוך שלימות פנימית, שאינו רואה את עצמו כעוד פרט ככל הפרטים המרכיבים את הכלל, שאין בו ח"ו שום ייחודיות, ובלעדיו היה חסר רק "מספר", אלא מוצא את ייחודיותו ומשמעותו בתוך הכלל השלם החשוב והמרומם, שבלעדיו כל הכלל הזה לא היה שלם, היה חסר בו את הייחודיות הזו שאין לה השלמה ותחליף ממקום אחר. ויחד עם זאת שמח בהיותו חלק מאותו כלל שבשלימותו נכבד וחשוב הוא פי כמה, ובשלימותו נעשה גם כל פרט ממנו חשוב יותר.

בימים אלו, בשבוע בו נקרא על מחצית השקל, נחוג את ימי הפורים, ואף ימי הבחירות והמפלגות מתרגשים עלינו, נתחזק אנחנו, ונכוין את ילדינו שמטבעם הרך מתקשים לראות את הייחודיות שבאחדות, למצוא את המאחד שבין איש לרעהו, יחד עם שימת לב למיוחד שבכל אחד. לא לחפש להפוך את כולם לשוים, אלא לשמר את הייחודיות של כל אחד, של כל משפחה, ושל כל קהילה, ולא לראות בזה סתירה לאחדות, אלא חיזוק האחדות, שדוקא מכך שהכלל מורכב מפרטים מרובים ושונים כ"כ, נעשה הוא מושלם ויפה כ"כ. נדגיש ונרומם את הייחודיות שבכל ילד, נחזק את תחושת השייכות שלו כחלק מהקבוצה של המשפחה החשובה, של הכיתה היקרה, ושל הקהילה הנכבדה, וכחלק מהכלל השלם של העם הנבחר, ויחד עם זאת נעודד את הכבוד וההערכה לכל אדם אחר, בין אם הוא מתוך הקבוצה בין אם הוא מחוצה לה, **לאהוב את הייחודיות והשוני של כל אדם או קבוצה, באשר הם המרכיבים ויוצרים את השלימות והיופי של הכלל ישראל לו אנו שייכים, ועל כך גאוותינו, ומתוך כך שמחתנו.**